ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ
ARARAT MARZ

Մարզկենտրոնը՝	***Marz centre***
ք. Արտաշատ	Artashat town

Քաղաքները՝	***Towns***
Արտաշատ	Artashat
Մասիս	Masis
Արարատ	Ararat
Վեդի	Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, % Territory share of the marz in the territory of the Republic of Armenia, %	7.0
Համայնքներ, 2023թ. տարեսկզբի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2023	5
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2023թ. տարեսկզբի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2023	259.3 հազ. մարդ/ hs. person
այդ թվում՝ *including:*	
Քաղաքային Urban	72.3 հազ. մարդ/ ths. person
Գյուղական rural	187.0 հազ. մարդ/ ths. person
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2022 թ.,% Share of marz population in the total population of the Republic of Armenia 2022, %	8.7
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2022 թ.,% Share of urban population size 2022, %	27.9
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 020.4 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	24 130.8 հա/ ha

Արարատի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի հարավ-արևմուտքում:

Մարզը հյուսիս-արևմուտքից սահմանակից է Արմավիրի մարզին, հյուսիսից՝ Երևան քաղաքին և Կոտայքի մարզին, արևելքից՝ Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերին, հարավից՝ Ադրբեջանին, իսկ հարավ-արևմուտքից, պետական սահմանով՝ Թուրքիային:

Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

2022թ. մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ տնտեսության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն 11.2 %,
- գյուղատնտեսություն 14.7 %,
- շինարարություն 5.8 %,
- մանրածախ առևտուր 3.8 %,
- ծառայություններ 1.6 %:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է, որը հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Մարզի տնտեսության զարգացման համար իրենց դերն ունեն նաև զբոսաշրջային ռեսուրսները: Տարեկան հազարավոր զբոսաշրջիկներ այցելում են Խոր Վիրապի վանքային համալիր, Պարույր Սևակի տուն-թանգարան և այլ վայրեր: Էկոզբոսաշրջության զարգացման համար բավարար նախադրյալներ կան Խոսրովի արգելոցում և Դաշտաքարում:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արարատի մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ երկաթուղին:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծխախոտային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունն այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է:

Արտաշատ քաղաքը (2023թ. տարեսկզբին՝ 19.1 հազ. բնակիչ) **մարզկենտրոնն** է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա, զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և

The Ararat marz is located in the Southwestern part of the Republic of Armenia.

The marz borders the Armavir marz from the North-West, Yerevan city and Kotayk marz from the North, Gegharkunik and Vayots dzor marz from the East, Azerbaijan from the South, and Turkey, across the state border from the South-West.

Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

In 2022 the share of economy main branches of the RA Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 11.2 %,
- agriculture 14.7 %,
- construction 5.8 %,
- retail trade 3.8 %,
- services 1.6 %.

The basis of the economy is agriculture, which mainly specializes in viticulture, fruit growing and vegetable growing.

Tourism resources also play a role in the development of the marz's economy.

Every year, thousands of tourists visit Khor Virap monastery complex, Paruyr Sevak House-museum and other places. There are sufficient prerequisites for the development of ecotourism in Khosrov reserve and Dashtakar.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

The leading trends of industry are manufacture of food products of drinks as well as manufacture of basic tobacco metals and other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main trend of multibranch industry of the marz.

Artashat town (as of the beginning of 2023 comprised 19.1 ths. inhabitants) is the **centre of the marz**. The town is situated in 30 km distance from Yerevan, it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable,

խմիչքների արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruitand vegetables, manufacture of paper and paperbard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Արարատ քաղաքը (2023թ. տարեսկզբին՝ 20.5 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.-ին: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Ararat town (as of the beginning of 2023 comprised 20.5 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

Վեդի քաղաքը (2023թ. տարեսկզբին՝ 11.8 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսպատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը: Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Վեդին հարուստ է ստորգետնյա հանքային ջրերի պաշարներով:

Վեդին տարածքի մեծությամբ մարզի ամենափոքր քաղաքն է: Այն առավել հայտնի է իր գինով և այլ խմիչքներով:

Vedi town (as of the beginning of 2023 comprised 11.8 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importanc. Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Vedi is rich in underground mineral water reserves.

Vedi is the smallest town in the marz in terms of area. It is best known for its wine and other beverages.

Մասիս քաղաքը (2023թ. տարեսկզբին՝ 20.9 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը, թղթի և թղթային արտադրատեսակների արտադրությունը և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը:

Masis town (as of the beginning of 2023 comprised 20.9 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products and manufacture of tobacco products comprise prevailing part.

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ,
2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

AGE AND SEX PYRAMID OF ARARAT MARZ DE JURE POPULATION,
2023 as of January 1

%

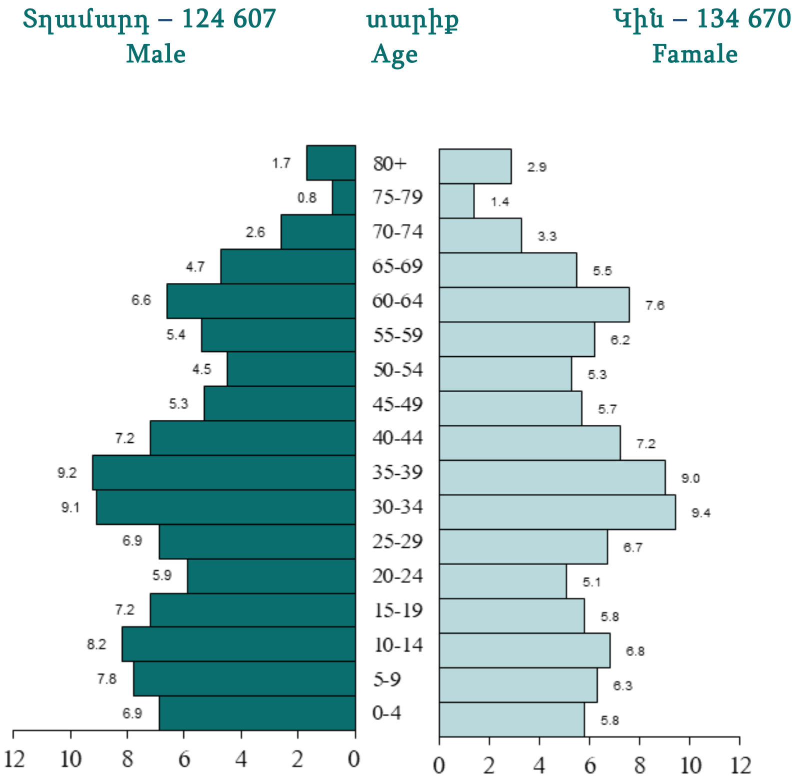

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[1] Number of permanent population as of January 1, 2023, person[1]
Արտաշատ	Artashat	19 134
Մասիս	Masis	20 895
Արարատ	Ararat	20 456
Վեդի	Vedi	11 809

ԳՅՈՒՂԵՐՆ ԸՍՏ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ
VILLAGES ACCORDING TO COMMUNITIES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2] Number of permanent population as of January 1, 2023, person[2]
Արտաշատ համայնք Artashat community			
1	Աբովյան	Abovyan	1 266
2	Ազատավան	Azatavan	2 916
3	Այգեզարդ	Aygezard	3 017
4	Այգեպատ	Aygepat	1 466
5	Այգեստան	Aygestan	2 427
6	Արաքսավան	Araksavan	846
7	Արևշատ	Arevshat	1 701
8	Բաղրամյան	Baghramyan	1 833
9	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 252
10	Բերդիկ	Berdik	869
11	Բերքանուշ	Berkanush	1 926

[1] *Քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:*
The population of cities/towns are presented according to the current population statistics based on the RA 2011 Population Census.

[2] *ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուր-ներով ՀՀ 953 գյուղական վայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության (ճշգրտված՝ տ/տ կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով) վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2023թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է 8.7%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:*
The sources of these data on RA villages are statistical annual reporting forms «Age and Sex composition of rural population» provided by the communities. According to this source the total permanent population of RA 953 villages, as a whole and by marzes (regions), have some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the administrative registers of the Civil Status Acts of the Ministry of Justice and the Police (Adjusted by the Results of Integrated Living Conditions Survey), while the latter is statistically adjusted by the migration results of ILCS (as of 01.01.2023 the deviation comprised 8.7% for the RA). The deviation is mainly due to the lack of a system for registration, exchange, comparison and verification of the given information between the villages at the level of nominal data.

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2] Number of permanent population as of January 1, 2023, person[2]
12	Բյուրավան	Byuravan	1 177
13	Բուրաստան	Burastan	1 979
14	Գետազատ	Getazat	2 073
15	Դալար	Dalar	2 596
16	Դեղձուտ	Deghdsut	875
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 160
18	Դիտակ	Ditak	665
19	Դվին	Dvin	2 807
20	Լանջազատ	Lanjazat	1 501
21	Կանաչուտ	Kanachut	1 313
22	Կաքավաբերդ	Kaqavaberd	0
23	Հնաբերդ	Hnaberd	571
24	Հովտաշեն	Hovtashen	1 104
25	Մասիս	Masis	1 535
26	Մխչյան	Mkhchyan	5 009
27	Մրգանուշ	Mrganush	1 070
28	Մրգավան	Mrgavan	1 801
29	Մրգավետ	Mrgavet	2 481
30	Նարեկ	Narek	1 270
31	Նշավան	Nshavan	1 578
32	Նորաշեն	Norashen	3 635
33	Շահումյան	Shahumyan	4 182
34	Ոստան	Vostan	3 153
35	Ջրաշեն	Jrashen	1 735
36	Վարդաշեն	Vardashen	463
37	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	3 961
38	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	2 993
	Արարատ համայնք Ararat community		
1	Արարատ	Ararat	8 154
2	Ավշար	Avshar	4 878
3	Արմաշ	Armash	2 591
4	Երասխ	Yeraskh	965
5	Զանգակատուն	Zangakatun	1 151
6	Լանջառ	Lanjar	209
7	Նոյակերտ	Noyakert	2 088
8	Ուրցալանջ	Urtsalanj	144
9	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	596
10	Սուրենավան	Surenavan	2 638
11	Վարդաշատ	Vardashat	168
12	Տիգրանաշեն	Tigranashen	149
	Մասիս համայնք Masis community		
1	Այնթափ	Ayntap	10 074
2	Ազատաշեն	Azatashen	768
3	Արբաթ	Arbat	2 017
4	Արգավանդ	Argavand	1 960
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 344
6	Գեղանիստ	Geghanist	3 275
7	Գետափնյա	Getapnya	1 510
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 073
9	Դարակերտ	Darakert	2 784
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 142

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2023թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ[2] Number of permanent population as of January 1, 2023, person[2]
11	Զորակ	Zorak	2 124
12	Խաչփառ	Khachpar	2 143
13	Հայանիստ	Hayanist	2 411
14	Հովտաշատ	Hovtashat	4 195
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 110
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 621
17	Նիզամի	Nizami	1 249
18	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	8 109
19	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 170
20	Նորաբաց	Norabats	2 516
21	Նորամարգ	Noramarg	2 118
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 026
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 219
24	Սայաթ –Նովա	Sayat-Nova	2 270
25	Սիս	Sis	1 425
26	Սիփանիկ	Sipanik	570
Վեդի համայնք Vedi community			
1	Այգավան	Aygavan	4 499
2	Արալեզ	Aralez	2 582
3	Գինեվետ	Ginevet	717
4	Գոռավան	Goravan	2 648
5	Դաշտաքար	Dashtaqar	602
6	Եղեգնավան	Yeghegnavan	1 502
7	Լանջանիստ	Lanjanist	139
8	Լուսաշող	Lusashogh	514
9	Լուսառատ	Lusarat	2 747
10	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 721
11	Նոր ուղի	Nor Ughi	876
12	Շաղափ	Shaghap	863
13	Ոսկետափ	Vosketap	4 843
14	Սիսավան	Sisavan	2 269
15	Վանաշեն	Vanashen	2 689
16	Տափերական	Taperakan	4 066
17	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 216
18	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 467
Վերին Դվին համայնք Verin Dvin community			
1	Վերին Դվին	Verin Dvin	1 853

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2022թ.

SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000 POPULATION IN ARARAT MARZ, 2022

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including:		
		կին [1] women[1]	տղամարդ[1] men[1]	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 194	4 806	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	152	72	80	Births, person
Մահացածներ, մարդ	86	41	45	Deaths, person
Ամուսնություններ	55	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	12	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	35.7	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	263	127	136	pre-school
Հանրակրթական	1 517	719	798	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	160	111	49	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	11	1	10	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	68	33	35	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	29 933	…	…	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	50	2	48	Athletes, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 414	809	605	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	243	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
Գրադարան	9 130	…	…	Library
Թատրոն	436	…	…	Theatre
Համերգ	-	…	…	Concert
Թանգարան	996	…	…	Museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	84	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	50	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	23	X	X	medium crime
ծանր	10	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	1	X	X	special grave crime

[1] *Ցուցանիշները հաշվարկային են:*
The indicators are accountable.